

ПИЛИПЕНКО СЕРГІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

суддя Новокаховського міського суду Херсонської області,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ КПК УКРАЇНИ У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ

З огляду на триваючу в Україні судову реформу, є ряд пропозицій щодо вдосконалення процедур, передбачених кримінальним процесуальним законодавством, а саме, щодо зміни порядку призначення відеоконференцій у кримінальних провадженнях, по яких обвинувачений утримується під вартою, збереження складу суду після скасування судом апеляційної інстанції ухвали суду першої інстанції про повернення обвинувального акту прокурору, а також щодо призначення колегіального складу суду для розгляду кримінальних проваджень щодо злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років, виключно за клопотанням сторони захисту (обвинуваченого та/або його захисника). Розглянемо деякі з цих проблем на практичних прикладах роботи суду.

1. Оскільки в місті Нова Каховка відсутні СІЗО та ІТТ, обвинувачені та засуджені, які утримуються під вартою, доставляються конвоєм до Новокаховського міського суду Херсонської області за графіком щопонеділка, щовівторка та щочетверга із ДУ «Херсонський слідчий ізолятор» м. Херсона, а також слідчого ізолятора при Дар'ївській ВК № 10 в кількості не більше 9 осіб. Враховуючи віддаленість місць попереднього ув'язнення від міста Нова Каховка (понад 80 кілометрів), конвой має прибувати до суду після 13.00 години, однак реальний час прибуття коливається між 12.55 год. до 15.30 год., іноді до 16.58 год.

Новокаховський міський суд Херсонської області під час розгляду кримінальних проваджень активно використовує можливість здійснення дистанційного судового провадження (відеоконференції). Разом з тим, не зважаючи на очевидні переваги, які надає застосування відеоконференцв'язку, що дозволяє суду своєчасно в межах розумного строку розглянути кримінальне провадження та ухвалити судові рішення, врахуванню підлягають чіткі правила та обмеження, встановлені нормами Кримінального процесуального кодексу України.

Призначаючи судовий розгляд у кримінальному провадженні, судді Новокаховського міського суду Херсонської області неодмінно з'ясовують думку обвинуваченого, який утримується під вартою, щодо можливості розгляду справи в режимі відеоконференції. З огляду на те, що більшість обвинувачених надає перевагу особистій участі в судовому засіданні в присутності захисника безпосередньо в приміщенні суду, згоду на дистанційний судовий розгляд надають одиниці.

Також існують об'єктивні технічні обмеження на застосування відеоконференцв'язку, а саме, за повідомленням Державної судової

адміністрації України (лист від 23.01.2019 № 15-1447/19), кількість ліцензій системи відеоконференцв'язку з програмною складовою, що забезпечує відеоконференцв'язок через центр комутації ДСА України обмежена, та дозволяє встановити тільки 500 одночасних он-лайн підключень до сервера. У зв'язку з цим, виникають ситуації, коли суд не може підключитись до сервера у зв'язку з технічними проблемами програми «TrueConf Client» а саме помилкою «Перевищена кількість ліцензій». Впродовж 1 кварталу 2019 року, а особливо останнім часом під час проведення відеоконференцій усе частіше спостерігається затримка трансляції, часом сигнал від одного суду до іншого проходить із затримкою до 50 секунд, що негативно впливає на перебіг судового розгляду, позначається на якості технічного запису судового засідання.

Забезпеченню збільшення кількості розглядів кримінальних проваджень, по яких обвинувачені утримуються під вартою, в режимі відеоконференції може сприяти зміна законодавчого регулювання цього питання та перегляд норм Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку призначення дистанційного судового розгляду у випадку, коли обвинувачений перебуває поза межами приміщення суду. Такі зміни будуть тим більш актуальними, зважаючи на запланований запуск Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та здійснюване поетапне впровадження в судах України електронного судочинства.

2. На збільшення кількості кримінальних проваджень, які в порядку визначення підсудності передаються до іншого суду, впливає також ухвалення окремими судами судових рішень про повернення з формальних підстав обвинувального акту прокурору в кримінальних провадженнях, які розглядаються судом колегіально. Внаслідок цього після скасування такої ухвали судом апеляційної інстанції та за неможливості утворити новий склад суду в суді першої інстанції за правилами Кримінального процесуального кодексу кримінальне провадження направляється до іншого суду.

Враховуючи те, що суд, під час підготовчого судового засідання виключно уповноважений вирішувати питання про відповідність обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру вимогам Кримінального процесуального кодексу України, відповідно, суд не досліджує матеріали кримінального провадження, докази, не уповноважений надавати оцінку фактичним обставинам справи, не розглядає справу по суті. Таким чином, необхідність обов'язкової зміни складу суду після скасування судом апеляційної інстанції ухвали про повернення обвинувального акту прокурору та належного оформлення та направлення такого кримінального провадження на новий розгляд, на нашу думку, відсутня.

Частиною другою статті 76 КПК України передбачено, що суддя, який брав участь у кримінальному провадженні в суді першої інстанції, не має права брати участі у цьому ж провадженні в судах апеля-

ційної і касаційної інстанцій, а також у новому провадженні після скасування вироку або ухвали суду першої інстанції.

Разом з тим, стаття 416 КПК України визначає особливості нового розгляду судом першої інстанції, а саме, після скасування судом апеляційної інстанції вироку або ухвали про закриття кримінального провадження чи про застосування, відмову у застосуванні примусових заходів медичного або виховного характеру суд першої інстанції здійснює судове провадження згідно з вимогами розділу IV цього Кодексу в іншому складі суду.

Зазначена вище норма статті 76 КПК України про недопустимість повторної участі судді в розгляді справи після скасування ухвали суду першої інстанції, вважаємо, дає підстави для зловживання окремими суддями та ухвалення судових рішень про повернення обвинувального акту, які завідомо можуть бути скасовані судом апеляційної інстанції, з метою в подальшому ініціювати питання про передачу кримінального провадження на розгляд до іншого суду.

Ситуацію можливо вирішити шляхом внесення змін до кримінального процесуального законодавства про те, що після скасування ухвали суду першої інстанції про повернення обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, справа повертається на розгляд тому суду, який ухвалив відповідне судове рішення. Це дозволить суттєво скоротити тривалість розгляду кримінальних проваджень, особливо тих, по яких обвинувачені утримуються під вартою, запобігатиме випадкам зловживання судом процесуальними повноваженнями.

3. З огляду на триваючу в Україні судову реформу найбільш актуальним залишається питання заповнення суддівських вакансій та призначення на посаду суддів, у яких закінчився 5-річний термін повноважень. Відповідно до інформації ТУ ДСА України в Херсонській області у 20 місцевих загальних судах Херсонській області станом на 01.01.2019 року були наявні 142 штатних посад суддів, при цьому мали повноваження щодо здійснення правосуддя лише 64 судді.

Наприклад, мають повноваження за здійснення правосуддя: 1) 1 суддя – у 3 судах (Верхньорогачицький районний суд, Горностаївський районний суд, Нововоронцовський районний суд); 2) 2 суддів – у 8 судах; 3) 3 суддів – у 3 судах; 4) 4 судді – у 4 судах; 5) 6 суддів – 1 суд (Новокаховський міський суд Херсонської області); 6) 14 суддів – 1 суд (Херсонський міський суд Херсонської області). Тобто, з 20 місцевих загальних судів області мають кількісний склад суддів, мінімально достатній для утворення колегії, 9 судів, а у випадку, коли хоча б один слідчий суддя відповідного суду розглядав клопотання в рамках досудового розслідування, їх кількість падає до 6. Таким чином, навантаження з розгляду кримінальних проваджень, які підлягають колегіальному розгляду, перерозподіляється за рахунок збільшення їх кількості в тих судах, де є можливість утворити колегію.

Станом на 05 квітня 2019 року на розгляді у Новокаховському міському суді Херсонської області перебувало 46 кримінальних прова-

джень, щодо 47 обвинувачених, які утримуються під вартою та рахуються за судом.

Відповідно до частини другої статті 31 КПК України, кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів.

З огляду на існуючий тотальний дефіцит суддівських кадрів у судах першої інстанції, зокрема, зважаючи на вищенаведену кадрову ситуацію в загальних місцевих судах Херсонської області, законодавча норма про обов'язкове формування колегії для розгляду вищезазначених категорій кримінальних проваджень спричиняє перерозподіл справ між судами в порядку визначення підсудності, що, у свою чергу призводить до нерівномірного розподілу навантаження на суди, та як наслідок тривалого розгляду справ.

Так, за результатами роботи у 2018 році Новокаховський міський суд Херсонської області виявився другим по області за рівнем суддівського навантаження після Херсонського міського суду Херсонської області.

Більше шести місяців станом на 05.04.2019 року на розгляд в Новокаховському міському суді Херсонської області перебуває 88 кримінальних проваджень.

Зміна порядку визначення складу суду для розгляду кримінальних проваджень щодо злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років, коли колегіальний розгляд таких справ здійснюватиметься за клопотанням обвинуваченого та/або його захисника, дозволить прискорити розгляд справ, оптимізувати графік їх призначення, урівноважить суддівське навантаження, особливо у період відпусток, коли суди працюють у зменшеному складі. Це повністю корелюватиметься із ст.

Відповідно до вимог статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у частини розумного строку розгляду справи. Згідно з позицією ЄСПЛ, Конвенція покладає на держави-учасниці обов'язок організовувати свою судову систему таким чином, щоб суди мали змогу діяти відповідно до вимог п. 1 ст. 6 Конвенції, зокрема, розглядати справи впродовж «розумного строку» (рішення у справі «Юртаєв проти України» від 31 січня 2006 року, «Вітрук проти України» від 16 вересня 2010 року тощо).

Таким чином, можливо внести пропозиції щодо внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України відносно:

- вдосконалення процедури проведення відеоконференцій у кримінальних провадженнях, по яких обвинувачені утримуються під вартою;

- недопустимості безпідставної зміни підсудності справи шляхом врегулювання норм про збереження складу суду після скасування ухвали суду першої інстанції про повернення обвинувального акту,

- зміни порядку призначення колегіального складу суду для розгляду кримінальних проваджень щодо злочинів, за вчинення яких

передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років, з обов'язкового визначення колегії суду на призначення колегіального складу виключно за клопотанням сторони захисту.

Ключові слова: суд, судове провадження, прокурор, склад суду, відеоконференція.

Ключевые слова: суд, судебное производство, прокурор, состав суда, видеоконференция.

Key words: court, court proceedings, prosecutor, composition of court, video conference.

ПОНОМАРЕНКО ДЕНИС ВАСИЛЬОВИЧ

АО «Barristers», партнер,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу

КОНТРОЛЬОВАНЕ ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНОГО ДІЯННЯ: АСПЕКТИ ЗАКОННОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

У кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів нерідко проводиться така операція, як контрольоване вчинення корупційного діяння. Разом з тим, виникають питання стосовно наявності належної правової процедури прийняття рішення про проведення такої операції, а відтак – законності її проведення та можливості використання її результатів у доказуванні. Розглянемо це питання детальніше.

У відповідності до п. 7-1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», з метою виявлення та фіксації діянь, передбачених статтями 305, 307, 309, 311, 318, 321, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2 Кримінального кодексу України, оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності за наявності передбачених статтею 6 цього Закону підстав надається право проводити операції з контрольованого вчинення відповідних діянь. Порядок отримання дозволу, строк його дії та порядок проведення операції з контрольованого вчинення корупційного діяння визначаються Кримінальним процесуальним кодексом України.

Разом з тим, КПК України у жодній статті не передбачає такої слідчої (розшукової) дії або негласної слідчої (розшукової) дії, як контрольоване вчинення корупційного діяння, як і термінопоняття «операція». Відповідно, КПК України не містить норм щодо порядку отримання дозволу, строку його дії та порядку проведення операції. У літературі є думка, що йдеться фактично про контроль за вчиненням злочину, який проводиться за постановою прокурора [1, с. 218], проте, враховуючи, що ст. 271 КПК України містить вичерпний перелік форм контролю за вчиненням злочину, то із цією позицією погодитися неможливо.